

Анатолій В. ФУРМАН

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СФЕРИ ПСИХОЛОГІЇ В ОПТИЦІ ВІТАКУЛЬТУРНОЇ МЕТОДОЛОГІЇ (ВИСТУП ПІД ЧАС П'ЯТНАДЦЯТОГО ЗІБРАННЯ АВТОРСЬКОЇ НАУКОВОЇ ШКОЛИ)

Anatoliy V. FURMAN

MODERN TRENDS OF THE PSYCHOLOGY SPHERE DEVELOPMENT IN THE OPTICS OF VITACULTURAL METHODOLOGY

DOI: <https://doi.org/10.35774/pis2021.01.006>

УДК: 159.966 : 167/168

“Найвищим покликанням української інтелігенції
є священний акт українотворення...”
(Іван Васюник [22, 2008, №2, с. 7])

Шановні українці!

Звертаюся до вас як до достойників нації, для яких професійний обов'язок пошуку істини й обстоювання соціальної справедливості в сучасних реаліях суспільного повсякдення і національної культурної традиції є безальтернативно вмотивованим покликанням, найважливішою справою життя і відданого служіння Богу та Україні.

Сьогодні обговорюватимемо питання надзвичайної держаної вагомості, а саме, як з допомогою нововиявлених інтелектуальних ресурсів психології та гуманітаристики домогтися світоглядного оздоровлення української нації, її постання у всезростаючому потоці *вчинків індивідуальної, колективної і масової українськості*. Посутньо мовитиметься про унікальну місію і про оновлений статус свідомісно зрілої і психологічно стійкої *національної інтелігенції* у процесах державного будівництва і суспільствотворення, де вона покликана з повною віддачею і чистою совістю стати осердям духовного відродження нації, взірцем і рушієм мудрого відповідального вчинення на її загальносуспільне благо.

Є аргументовані підстави констатувати, що заснована нами науково-методологічна школа (див. [2; 6; 22, 2008, №2, с. 52–115; 2017, №1]) упродовж майже трьох десятиліть своєї новітньої історії колективних дослідних і культурних здобутків, має яскраво виражені національно-творчі цілі, зміст, характер. Через збалансоване задіяння вишуканої рідної мови (текстів) і живого мовлення (спілкування), символічних засобів і графічних зображень утверджується, бодай у локалізованих оазах штучної актуалізації вищих ментальних і духовних цінностей, справжній український спадок – осереддя живильного, вільного і водночас відповідального, *національного духу*.

Спочатку (1992–99 роки) це була науково-суспільна програма докорінної трансформації вітчизняної середньої загальноосвітньої школи шляхом фундаментального експериментального впровадження авторської інноваційної системи модульно-розвивального навчання, що, будучи альтернативною класно-урочній організації педагогічного прогресу, ґрунтується й багатоаспектно реалізує вимоги чотирьох за-

садничих принципів українотвірного спрямування – ментальності, духовності, розвитковості, модульності [22, 2002, №3-4; 28; 29; 33; 36].

Тоді (2000–07 роки) проводиться низка програмних і суто методологічних досліджень із різновекторної тематики, проте об'єднаних ідеєю інтелектуального відродження *справжньої українськості*: обґрунтовується науково й дисциплінарно психокультура української ментальності [22, 2001, №1, с. 9–74; 30], висвітлюється постання освітології як синтетичної наукової дисципліни [24, с. 213–236; 27, с. 110–115, 143–155], розробляються авторські теорії навчальних проблемних ситуацій [22, 2007, №1, с. 9–80; 29; 31–32] та освітньої діяльності [21; 22, 2001, №3, с. 105–144; 2002, №3-4, с. 20–58]; готується і частково реалізується комплексний науково-суспільний проект “Генеза толерантності: вигоки, реалії та перспективи українотворення” [22, 2013, №1, с. 6–20].

Потім (2008–2016 роки) у форматі розв'язкового збагачення національної інтелектуальної традиції та у цільових рамках створення *вітакультурної методології* [2; 27] засновуються теорія і вчинково-ігрові практики професійного методологування [22; 24; 27]; теорія і методологія створення інноваційно-психологічного клімату освітнього закладу модульно-розвивального типу, що охоплює логіко-змістове взаємодоповнення таких чотирьох метасистемних параметрів, як психологічний вплив, полімотивацію, освітнє спілкування і позитивно-гармонійну Я-концепцію особистості (О.Є. Фурман [35–40; 44–45]); методологія багаторівневих парадигмальних досліджень у психології [22, 2012, №4, с. 78–125]; принципи, закономірності і похідні нормативи авторського *циклічно-вчинкового підходу* як новітньої методологічної оптики соціогуманітарного пізнання і міждисциплінарних психологічних досліджень [22, 2013, №3, с. 75–85; №4, с. 18–36]; нарешті отримує світоглядне осмислення національна ідея як щит і меч українства [22, 2012, №3, с. 6–10].

В останні роки (2017 і дотепер) у колективній творчості представників наукової школи отримали мислєдіяльнісне розпросторення як вітакультурна методологія у єдності чотирьох засадничих сегментів (дослідницької програми, *циклічно-вчинкового підходу*, інноваційних форм, методів, засобів та інструментів рефлексивного мислєвчинення, авторського тезаурусу) [2; 22; 24; 35], так і *методологія та психологія гуманітарного пізнання*, що із філософських і суто постнекласичних наукових

позицій висвітлюють актуальні питання програмного світоглядного розвитку та компетентного конструювання цих інтелектуальних сфер людської буттєвості на ментальному ґрунті українського миролюбного характеру [6; 26; 40; 43]. Новітніми векторами вказаних фундаментальних напрацювань є: а) діалектичне утвердження професійного методологування як способу філософського теоретизування і як практики рефлексивного мислєдіяння (А.В. Фурман) [2, с. 764–789, 827–837, 888–924; 6, с. 6–235]; б) просторово-часове й суб'єктно-особистісне спричинення інноваційно-психологічного клімату організацій і соціумів (О.Є. Фурман) [35; 38; 40; 44]; в) методологія і теорія психологічного пізнання смисложиттєвої сфери особистості (А.А. Фурман) [17–20]; г) міждисциплінарна концепція розвитку професійних творчих здібностей майбутніх психологів (С.К. Шандрук) [42; 6, с. 363–454]; д) психологічна теорія модульно-розвивальної взаємодії учасників освітнього процесу ЗВО (А.Н. Гірняк) [3; 4; 6, с. 902–988]; е) психологічна теорія ігрового моделювання соціального життя суб'єкта (О.М. Хайрулін) [6, с. 560–702; 41]; є) метатеоретична програма розуміння людської свідомості у її канонічному осередді – циклічно-вчинковому ритмі її сферної буттєвості (А.В. Фурман) [22, 2017, №4, с. 16–38; 2018, № 3-4, с. 13–50; 2021, №1, с. 5–35; 25; 26] та ін.

Власне на цій культурно розлогіій та інтелектуально живодайній платформі й проростає, мов зерня правдивої істини, докорінно обширніше й змістовніше *світоглядне розуміння психології як усюдисуючої сфери усвідомленої людської життєдіяльності*. Але, перш ніж аргументувати це керівне основоположення, вдамося до критично стислої рефлексії реального стану справ у царині сучасної української психологічної науки.

Маємо посутнє тривале відмежування української наукової психології від сучасного світового психологічного дискурсу. І цьому, звісно, є не тільки ментальні та соціокультурні причини, а й суто ідеологічні та політичні. Скажімо, 300-річна відсутність державної незалежності, перебування України в імперських обіймах Радянського Союзу в ХХ ст. та ін. Хоча в останні десятиліття має явно виражене намагання наших професійних психологів – теоретиків і практиків – увійти в *комунікативно-діловий простір* глобального психологічного співтовариства. Щоправда неабиякою завадою на шляху швидкого втамування вказаного намагання, крім мовного бар'єру, тут для

теоретиків є істотний розрив між мереживами тематизмів, концептів і мислесхем, котрим повсякденно послуговуються вітчизняні і зарубіжні науковці, що унеможлиблює їх адекватне сприймання і рівнозначне розуміння колегами на сході і заході від кордонів України, для практиків – нездолання редукція, тобто більше чи менше спрощення, причому не лише практико-орієнтованих теорій і концепцій, а й запозичених методів, технік, процедур у буденному практикуванні в різний спосіб і часто за умов сумнівного вишкілу дипломованих психологів.

Загалом, виконуючи упродовж двох десятиліть обов'язки головного редактора теоретико-методологічного журналу “Психологія і суспільство” й пропускаючи крізь особистісні значеннєві шлюзи і смислові фільтри масивні згустки різноманітних наукових текстів [22], маю об'єктивні підстави рефлексивно висновувати про наявність щонайменше **однієї глобальної і чотирьох похідних тенденцій** у взаємопрониклому розвитку сучасної психології в Україні та світі.

Глобальна тенденція сучасної психології – це її вихід за межі науково-предметного розгляду та розвиток й утвердження як всеохватної універсальної сфери миследіяльності всіх соціумів і кожного громадянина, що підтверджує самотутня присутність окремої людини у світі і цього останнього – у її психодуховному засвіті. Суть проблемного спричинення цієї глобальної тенденції полягає в наступному.

Психологія сьогодні у цивілізаційному масштабі розквіту має щонайменше два, багато в чому альтернативних, світоглядних напрями розвитку: *екстенсивний, малоперспективний*, коли її поступ здійснюється у рамках наукового підходу, що передбачає безупинне примноження упредметнень у загальному контексті природних явищ і відповідних методів уреальнення класичного, некласичного чи постнекласичного ідеалів/типів наукової раціональності, або *інтенсивний, евристичний*, що пов'язаний із виходом психології у безкраї сферні горизонти актуальної людської буттєвості в екзистенційному плинні психодуховного практикування й відтак розуміння не тільки як науки (себто не лише як системи раціогуманітарних знань), а й як онтично вкоріненої, вселенської, самотутньої сфери миследіяльності та її розвиток як особливого світобачення, ковітальної практики повсякдення і навіть способу та якості життя. *Тому проблема полягає не у формі, матеріалі чи змісті життя*

як психодуховної дійсності, що пізнається, актуалізується або формується, а у зміні точки відліку, системи координат, самого підходу до розуміння, інтерпретації і творення цієї плинної нематеріальної дійсності й, отже, у кардинальній заміні методологічної оптики всеоможливої миследіяльної роботи з нею.

І це зрозуміло чому. Адже всі люди – чи то в індивідуальній, чи в груповій і навіть у масовій буттєвій проєкції на повсякдення – є носії й відтак суб'єкти, діячі, творці не лише психічного, душевного, духовного, а й психологічного, психосоціального, психокультурного. А це означає, що вони у різних форматах ковітальної присутності у світі володіють певними психологічними знаннями і компетентностями, скажімо, досвідними, комунікативними, управлінськими, популярними, науковими, психомистецькими тощо, й головне – здійснюють ту чи іншу за цілями, цінностями, формами, способами і засобами *миследіяльність*, взаємодіючи з іншими та із самими собою.

Ідея альтернативного до суто наукового розуміння і призначення психології належить Г.П. Щедровицькому (1980 р.), котрий трактував її як окремий спосіб бачення світу, як цілісний універсум людської життєдіяльності, взятий за психодуховного повороту, людиноствердного ракурсу, культуротворчого покликання, тотальної психологічної роботи всіх і кожного. У лоні виконання третьої дослідницької програми наукової школи, що ємно викладена в монографії “Ідея і зміст професійного методологування” (2016 [24]), ця евристична ідея останнє десятиліття реалізується нами у вигляді підпрограми розвитку професійного методологування, що обґрунтовує її продуктивність і перспективність у двох засадничих аспектах: а) створення і компетентнісного застосування новітньої методологічної оптики – циклічно-вчинкового підходу до розуміння психології як сфери взаємопрониклих мислення і діяльності [6; 22]; б) розробки, апробації і впровадження у простір сучасного ЗВО авторської програми із дисципліни “Психологія як сфера миследіяльності”, призначеної для фахового вишколу здобувачів третього (доктор філософії) рівня підготовки зі спеціальності 053 “Психологія” [22, 2021, №1, с. 160–185].

Обидва аспекти поєднує спільність новаційного поняттєво-категорійного апарату, принципів, закономірностей і похідних нормативів здійснюваної методологічної роботи,

тематико-структурне і логіко-змістове опрацювання здобутого філософсько-психологічного знання. Примітно, що ця інструментально надскладна методологічна оптика обґрунтування психології як ковітальної сфери постає у чотирьох вимірах (концептуально, телеологічно, миследіяльно, рефлексивно), кожний із яких реалізує канонічну оргсхему довершеного розгортання вчинку (за теорією В.А. Роменця) в максимально розширеному діапазоні живого уприсутнення особи: “буття – свідомість”, “людина – світ”.

Оскільки сфера психології, для того щоб відкрити інтенційні канали усвідомленого сталого розвитку і безперервного збагачення, має бути певним чином зорганізована, то різнобічно аргументується оптимальний шлях досягнення цього надзавдання – методологічне впорядкування цієї всеохватної ковітальної сфери. При цьому методологія, охоплюючи у своєму осередді-упредметненні мислення і світ, заданий через відображувально-породжувальний формат (сферний центр методологічного мислення), авторськи визначається максимально широко:

по-перше, у діалектичній єдності та свідомісному розпросторенні із всеможливими видами і способами компетентнісного методологування (сферний центр методологічної роботи);

по-друге, у ролі рамкової умови вселенського світу актуальних і потенційних миследіяльностей і модусів людського життєздійснення (сферний центр мислевчинення);

по-третє, у вигляді універсальної форми організації і створення нових рефлексивних практик мислення, діяльності, вчинку (сферний центр рефлексії).

У результаті, наслідуючи канони циклічно-вчинкового підходу, вперше виокремлені та детально охарактеризовані чотири основні дослідницькі стратегії довершеного мислевчинення, що узаasadнюють методологічну організацію сфери психології:

а) *ситуаційна* обґрунтовує психологію як самобутню вселенську царину ковітального повсякдення людства, що обіймає систему відповідних знань, досвідних епістем і майже неозорий спектр соціальних та індивідуальних форм і прийомів психологічної роботи;

б) *мотиваційна* передбачає якісно інше світоглядне відкалібрування свідомості всіх носіїв-активаторів удіяльненого психологічного знання, що пов'язано із чітким розумінням методологічного зорганізування сферного життя психології, котре збалансовує дос-

лідження, нормування, техніки і практики в єдиний організм рефлексивної миследіяльності;

в) *учинково-діяльна* визначально центрується на психологічному практикумі осіб, груп, організацій, соціумів, тобто на цінностях, цілях, формах, способах і засобах здійснення конкретної психологічної роботи будь-яких спрямування, узмістовлення, якості та ефективності, що оцінюються за низкою умов, принципів, критеріїв, параметрів, показників;

г) *післядіяльна* узаasadнюється на методології з повною відповідальністю стосовно благодатного ковітального і культуротворчого майбутнього сфери психології, котра тут змістовно співпадає й у сутнісному визначенні стає психософією. (Про це дещо далі.)

Перша важлива тенденція, що актуально присутня в науковому дискурсі – це **розширення предметного поля психології**, причому як за горизонталлю – від психосоматики і психофізики здоров'я (у нормі та патології) до психології відповідального вчинку, психологічних канонів душевної рівноваги і духовних екзистенціалів-святостей, так і за вертикаллю – від всеможливих практик і різноякісного досвідного практикування до теоретизувань і метатеоретизувань різного масштабу міждисциплінарних упредметнень та узмістовлень.

І справді, сьогодні психологічна наука – це не одновимірний чи моносемійний утаємничений предмет, з яким мають справу і над яким наполегливо розмірковують спрагли до істини дослідники людської душі, індивідуального світу Я особи чи соціетальної психіки. Насправді це особливий інтелектуальний простір, топика якого містить різноякісні та надскладні епістемні утворення-організованості.

Яскравим прикладом тут є така новітня синтетична дисципліна, як **теоретична психологія**, котра, на відміну від загальної психології, має щонайменше чотирисегментне предметне поле. Як нещодавно доведено нами (див. [22, 2019, №3-4, с. 5–37]), його головні вектори поєднані циклічно-вчинковим підґрунтям, а саме: а) *ситуаційний* вимір характеризує професійне здійснення (за цілями, принципами, нормами, формами, узмістовленнями тощо) психологічного пізнання як досконалої мислеактивності; б) *мотиваційний* – висвітлює ключові й новоосмислені проблеми культурно-історичного розвитку психології (психофізична, психофізіологічна, психо-соціальна і психогностична, з одного боку, й психоінформаційна, психокультурна, психосемантична та психодуховна – з іншого), в) *ді-*

йовий вимір оприявнюють пояснювальні принципи, методологічні підходи і метапідходи, неklasичні й постнеklasичні пошукові стратегії належного виконання психологічних досліджень як теоретичного, так і емпіричного спрямування, г) *післядійовий* вимір – це вивчення і створення повноцінного категорійного ладу психологічної науки.

Відродно констатувати, що перший крок у цьому надважливому напрямку розвитку сфери психології здійснено: нещодавно нами створена, методологічно обґрунтована і структурно-функціонально узасаднена *категорійна матриця теоретичної психології* як самобутнього світу метатеоретичної саморефлексивної мислєдїяльності (див. [22, 2020, №2, с. 13–51]).

Друга впливова тенденція сьогоденної психології як людинознавчої науки – це **перехід дослідницьких стратегій і процедур від класичного і неklasичного ідеалів-типів наукової раціональності до постнеklasичної** (В.С. Стьопін та ін.). Так, у психології класичними є праці З.Ш. Фрейда, а неklasичними – К.Г. Юнга, що загальновідомо. У вітчизняній соціогуманітарній науці неklasичний вектор теоретизування у 30–40 роках ХХ століття розвивав Л.С. Виготський, тоді як постнеklasичний уповні характерний для видатного українського психолога-мислителя другої половини цього ж століття В.А. Роменця, що, попри низку фундаментальних праць [1; 7-10; 26; 43], потребує окремого дослідження. Наразі зауважимо головне: всі ці типи раціональності співіснують нині у психологічному дискурсі одночасно і, на жаль, світоглядно самодостатньо та з явним переважанням класичних і не зовсім класичних пошукувань, що утворює багатоголосий каламбур автономних “наукових істин” щодо природи і сутності психіки, внутрішнього світу людини як суб’єкта, індивідуальності та особистості, життя-екзистенції людської свідомості та ін. Відтак очевидно, що сьогодні сфері психологічного пізнання-конструювання найбільше бракує *метатеоретичних досліджень* комплексного, міжнаукового статусу, логіко-методологічне осереддя яких становить саморефлексія (або рефлексія рефлексій чи підсумкова рефлексія) психологічної науки.

Принагідно зауважимо, що саме цим шляхом розвитку упродовж чверть століття невпинно рухаються представники авторської наукової школи як дієвого дослідницького колективу (О.Є. Фурман, А.А. Фурман, С.К. Шандрук, А.Н. Гіряк, О.М. Хайрулін, І.С. Ре-

васевич, Я.М. Бугерко, О.Я. Шаюк, Г.С. Гіряк, В.О. Комісаров, Т.Л. Надвинична, Т.В. Козлова, О.М. Сулява та ін.), що наочно підтверджують їхні наукові здобутки [2; 6; 27 та ін.].

Третя важлива тенденція, хоча й належним чином поки що не поцінована дослідниками, – постання, збагачення й дисциплінарне утвердження **канонічної психології і психософії академіка Володимира Роменця** (див. [12; 14; 15]). Нами нещодавно запропонована методологічна схема відновлення предметного поля канонічної психології [26], що, крім суто теоретичних і ресурсних переваг, охоплює чотири сегменти упредметнення у її обґрунтуванні: а) як філософсько-психологічного напрямку розвитку сучасного людинознавства, б) як науково-світоглядного переходу від ХХ до ХХІ століття у психологічному думанні, в) як метасистеми фундаментальних (основоположних стосовно засновників і сутності людського буття) психологічних знань, нарешті г) як головної течії розвитку теоретичної психології інтелектуальними і семантичними засобами її саморефлексії. Так, *канонічна психологія*, зосереджуючись на вивченні та конструюванні вірцевих феноменів і подій людського життя, набуває культурної вагомості як своєрідна світоглядна постава чи метапозиція бачення та осягнення психічного, тоді як *психософія вчинку* збагачує інструментальний арсенал вітакультури, тому що у мислєдїяльнісному виконанні являє собою методологію дослідження джерел, сутності і канонів-узірців людського існування.

Загалом психософія вчинку українського любомудра В.А. Роменця – це доленосний прорив психології на рубежі ХХ–ХХІ століть за межі наукового, суто раціогуманістичного, формату її розвитку в неозоро утаємничений *світ софійності* методологічними ресурсами вчинкової діалектики, канонічної мислєдїяльності і постійно відновлювальної, все більш складної й витонченої, *теоретичної рефлексії*. У цьому разі для психології відкривається донині незвіданий горизонт раніше неможливого розвитку, адже весь її інтенційний (головно значеннєво-смісловий) потенціал відтепер переважно спрямовується на цілі, цінності, зміст, знаннєві презентації, форми, способи і засоби здійснення *психологічної роботи*, до якої так чи інакше причетні кожна особа і все людство в актуальному (часопроторовому) плині ковітального повсякдення.

Своєрідним спільним знаменником, або інтегральним чинником взаємопрониклого

розвитку психології як сфери мислєдїяльностї і психософїї як сфери мудрого мислєвчинення тодї, ймовїрно, постає *психологїчна культура*, що еволюцїонуватиме вїд елементарних грамотностї і спроможностї через ступенї персональної готовностї і компетентностї до вищих щаблїв психокультурної продуктивностї та досконалостї (зрїлостї), якї буденно втїлюються у людських учинках їстини, правди, добра, краси, мудростї.

Четверта *вельми значуща тенденцїя*, що логїчно продовжує вищеназванї й їстотно розширює предметне поле сфери психологїї, – багатоопосередковане складною методологїчною оптикою **пїзнання-творення метафїзичних** за онтологїчною визначенїстю **образів-субстанцїй-сутностей** (мислення, свободи, творчостї, вїри, любовї, духовностї тощо). Їхнє тут-ї-тепер екзистенцїювання – це окремий життєвий ритм у безмежному онтичному всесвїтї буття, яке не підлягає нї рацїональному упроблемненню (себто не може бути науковою проблемою), нї об'єктивацїї, ані упредметненому теоретизуванню. Суб'єктно-особистїсна акумуляцїя чи локалїзацїя цих сутнїсно метафїзичних (неприродних) даностей може бути пояснена тїльки з *метатеоретичних позицїй* і лише із застосуванням *метаметодологїчних засобів та інструментів*.

Аргументоване пїдтвердження цього – **метатеорїя свїдомостї**, засновки якої створенї М.К. Мамардашвїлї [5] та О.Ю. Савельєвою [16], тодї як оновлена версїя запропонована нами у 2017–2019 роках і збагачена у 2021 (*див. список викор. лїт.*). Бїльше того, що цїлком закономірно, у глобальному їнтеллектуальному просторї на початку ХХІ столїття виник новий напрям дослїджень – *науки про свїдомїсть*.

Для нас очевидно, що їстинне і правдиве водночас осягнення свїдомостї як “сфери до кїнця непїзнаваної” (І. Кант) не може бути досягнуте вїдомими на сьогоднї науковими методами і засобами теоретизування чи експериментування. Тому й напрацьований на сьогоднї науковцями рїзних галузей знання арсенал методологїчних знарядь дає змогу виявляти і вивчати тїльки артефакти свїдомостї, точнїше – її зовнїшнї (психологїчнї, логїчнї, семантичнї, нейробиологїчнї тощо) оприявнення, а не онтичну сутнїсть, реальну буттєву мозаїку її функцїонального потоку. Тут адекватними складностї сфери розумїння є компетентне задїяння метатеоретичних їнтеллектуальних ресурсів (багатомодульного тезаурусу, саморефлексивних стратегїй думання, новїтнїх

їнструментів професїйного методологування і т. їн.), яке до того ж має бути чїтко свїдомїсно зорганїзоване й багатоступенево рефлексивно забезпечене *лише методологїчно*. Звїдси постає *надавання*, над вїрїшенням якого ми трудимося: *створити максимально досконалу методологїчну оптику смислосенсового осягнення метатеоретичної мозаїки життя свїдомостї*.

Отже, рефлексивно охоплюючи запропонованї методологїчнї їнварїанти виходу психологїчної науки із їсторично чергової кризи й орієнтуючись на поснекласичний їдеал рацїональностї (М.С. Гусельцева (2013; 2017), І.Г. Тїтов (2019), В.С. Стьопїн (2000) та їн.), є пїдстави висновувати про невиправдане домінування її екстенсивного способу розвитку, за якого вїдбувається вивчення й регулювання психїчних явищ виключно засобами наукового пїдходу (методу), що призводить до необгрунтованого створення все нових і нових психологїчних упредметнень та до лавиноподїбного збїльшення обсягу позитивного знання про внутрїшнїй свїт людини. Однак це знання є дистильованим, змертвїлим, вирваним із живого контексту ковїтальної буттєвостї, адже становить продукт бездонних предметних їдеалїзацїй та абстрагувань й тому не здатне забезпечити адекватне – холїстичне, телеологїчне, цїннїсне, канонїчне – розумїння особистого і соцїального життя.

Натомїсть нами, сподїваємося аргументовано, обстоюється вповнї альтернативний, докорїнно їнтенсивний шлях, а саме *софїйного розвитку психологїї як атрибутивно самобутньої сфери мислєдїяльностї*. Вїн фундується на повнїй змїнї фїлософсько-методологїчних засновкїв: психологїя – не наука у звичному сенсї слова, а особливий свїтогляд та увесь свїт, узятий у фокусї потреб, цїнностей і святостей людини, екологїчно безпечного майбутнього людства.

Тому психологїя – це не стїльки питання про об'єкт, предмет, методи і засоби дослїдження всеможливих психїчних систем (явищ, комплексів, переконань тощо) та формування психологїчних органїзованостей (процесів, станів, властивостей, тенденцїй), скїльки проблема вибору і втїлення у життя цїлей і цїнностей, культурних норм та якїсних узмїстовлень, сенсу і способу здїйснюваної кожним зокрема і всїма разом психологїчної роботи – над собою, спїврозмовником, соцїальною ситуацїєю чи подїєю, яка вїдбулася, актуально розгортається, або може статися.

Дякую за увагу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Академік В.А. Роменець: творчість і праці/упоряд. П.А. М'ясоїд; відп. ред. Л.О. Шатирко. Київ: Либідь, 2016. 272 с.
2. Вітакультурна методологія. До 25-річчя наукової школи професора А.В. Фурмана: колективна монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 980 с.
3. Гірняк А.Н. Психологічні засади модульно-розвивальної взаємодії учасників освітнього процесу ЗВО: автореф. ... дис. доктора психол. наук: 19.00.07. Івано-Франківськ, 2021. 38 с.
4. Гірняк А.Н. Психологія модульно-розвивальної взаємодії: монографія. Тернопіль: ВПЦ "Університетська думка", 2020. 376 с.
5. Мамардашвили М.К., Пятигорский А.М. Символ и сознание (Метафизические рассуждения о сознании, символе и языке). Москва: Прогресс-Традиция, Фонд М. Мамардашвили, 2011. 320 с.
6. Методологія і психологія гуманітарного пізнання: колективна монографія. До 25-річчя наукової школи професора А.В. Фурмана. Тернопіль: ТНЕУ, 2019. 998 с.
7. М'ясоїд П. Культурно-історична психологія і творчість В.А. Роменця. *Психологія і суспільство*. 2021. №2. С. 16–77. DOI: <https://doi.org/10.35774/pis.2021.02.016>
8. М'ясоїд П.А. Принцип історизму і мислення у психології. *Психологія і суспільство*. 2019. № 3–4. С. 38–72. DOI: <https://doi.org/10.35774/pis.2019.03.038>
9. М'ясоїд П.А. Психологічне пізнання: історія, логіка, психологія. Київ: Либідь, 2016. 560 с.
10. Основи психології/за заг. ред. О.В. Киричука, В.А. Роменця. Вид. 6-те, стереотип. Київ: Либідь, 2006. 632 с.
11. Психологія вчинку: шляхами творчості В.А. Роменця/упоряд. П.А. М'ясоїд; відп. ред. А.В. Фурман. Київ: Либідь, 2012. 296 с.
12. Роменець В.А. Вчинкова організація канонічної психології. *Психологія і суспільство*. 2000. №2. С. 25–56.
13. Роменець В.А. Історія психології ХІХ – початку ХХ століття. Київ: Либідь, 2007. 832 с.
14. Роменець В.А., Маноха П.І. Історія психології ХХ століття. 3-є вид. Київ: Либідь, 2017. 1056 с.
15. Роменець В.А. Предмет і принципи історико-психологічного дослідження. *Психологія і суспільство*. 2013. № 2. С. 6–27.
16. Савельева М.Ю. Введение в метатеорию сознания. Київ: Видавельця ПАРАПАН. 2002. 334 с.
17. Фурман А.А. Методологія психологічного пізнання смисложиттєвої сфери особистості. *Психологія і суспільство*. 2020. № 1. С. 5–34. DOI: <https://doi.org/10.35774/pis.2020.01.005>
18. Фурман А.А. Психологія особистості: ціннісно-орієнтаційний вимір: монографія. Одеса: ОНПУ; Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 312 с.
19. Фурман А.А. Психологія смисложиттєвого розвитку особистості. Тернопіль: ТНЕУ, 2017. 508 с.
20. Фурман А.А. Психологічні засади пізнання смисложиттєвої сфери особистості: автореф. дис. ... доктора психол. наук: 19.00.01. Одеса, 2019. 39 с.
21. Фурман А.В. Вступ до теорії освітньої діяльності: курс лекцій. Тернопіль: Інститут ЕСО, 2006. 86 с.
22. Фурман А.В. (гол. ред.). *Психологія і суспільство*. 2000–2021. №№1–83.
23. Фурман А.В., Гуменюк (Фурман) О.Є. Психологія Я-концепції. Львів: Новий світ–2000, 2006. 360 с.
24. Фурман А.В. Ідея і зміст професійного методологування: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 378 с.
25. Фурман А.В. Метатеоретичні концепти пізнання свідомості. *Психологія особистості*. 2018. № 1 (9). С. 5–11. DOI: <https://doi.org/10.15330/ps.9.1.5-11>
26. Фурман А.В. Метатеоретична реконструкція предметного поля канонічної психології. *Психологія особистості*. 2019. № 1 (10). С. 5–21. DOI: <https://doi.org/10.15330/ps.10.1.5-21>
27. Фурман А.В. (наук. консульт.-ред.). *Вітакультурний млин: методологічний альманах*. 2005–2021. Модулі 1–22.
28. Фурман А.В. Модульно-розвивальне навчання: принципи, умови, заперечення: монографія. Київ: Правда Ярославичів, 1997. 340 с.
29. Фурман А.В. Проблемні ситуації в навчанні. Київ: Рад. школа, 1991. 191 с.
30. Фурман А.В. Психокультура української ментальності. 4-е вид. Тернопіль: Економічна думка, 2011. 168 с.
31. Фурман А.В. Психолого-педагогічна теорія навчальних проблемних ситуацій: автореф. дис... доктора психол. наук: 19.00.07. Київ, 1994. 63 с.
32. Фурман А.В. Теорія навчальних проблемних ситуацій: психолого-педагогічний аспект: монографія. Тернопіль: Астон, 2007. 164 с.
33. Фурман А.В. Фундаментальний соціально-психологічний експеримент у школах України: алгоритм пошуку. *Освіта і управління*. 1997. Т.1. №3. С. 39–56.
34. Фурман А.В., Шандрук С.К. Організаційно-діяльнісні ігри у вищій школі: монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2014. 272 с.
35. Фурман О.Є. Взаємоспричинення парадигм, стратегій, класів і методів соціально-психологічного впливу. *Психологія і суспільство*. 2019. №2. С. 44–65. DOI: <https://doi.org/10.35774/pis.2019.02.044>
36. Фурман (Гуменюк) О.Є. Модульно-розвивальне навчання: соціально-психологічний аспект: монографія. Київ: Школяр, 1998. 112 с.
37. Фурман (Гуменюк) О.Є. Теорія і методологія інноваційно-психологічного клімату загальноосвітнього закладу: монографія. Ялта–Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. 340 с.
38. Фурман О.Є. Психологічні параметри інноваційно-психологічного клімату загальноосвітнього навчального закладу: автореф. дис... доктора психол. наук: 19.00.07. Одеса, 2015. 37 с.
39. Фурман О.Є. Психологія впливу: монографія. Тернопіль: Економічна думка, 2003. 304 с.
40. Фурман О.Є. Я-концепція як предмет багатоаспектного теоретизування. *Психологія і суспільство*. 2018. № 1–2. С. 38–67. DOI: <https://doi.org/10.35774/pis2018.01.38>
41. Хайрулін О.М. Психологія ігрового моделювання соціального життя суб'єкта: монографія. Тернопіль: ЗУНУ, 2021. 404 с.
42. Шандрук С.К. Концепція розвитку професійних творчих здібностей майбутніх психологів. *Психологія і суспільство*. 2020. №1. С. 35–55. DOI: <https://doi.org/10.35774/pis2020.01.035>
43. Furman A.V. Volodymyr Rovenets as the Architect of the methodology of humanitarian cognition. *Психологія і суспільство*. 2016. № 2. С. 10–24.
44. Furman O. Ye. The innovative psychological climate: its scope, structure and parameters. *Problems of Psychology in the 21 st. Century*. 2015. Vol. 9. №.1. P. 14–19.
45. Furman O. Social-psychological impact as a parameter of innovative-psychological climate. *International Journal of economics and society*. 2015. Vol. 1. Issue 2. P. 143–148.

REFERENCES

- Miasoid, P.A. & Shatyрко, L.O. (Eds.). (2016). *Akademik V. A. Romenets: tvorchist i pratsi* [Academic V. A. Romenets: creativity and work]. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
- Furman, A. V. & Furman, O. I. & Shandruk, S. K. & Co (Eds.). (2019). *Vitakulturna metodolohiia: antolohiia. Do 25-richchia naukovoï shkoly profesora A.V. Furmana* [Viticulturnal methodology: an anthology. To the 25th anniversary of professor A.V. Furman's Scientific School]. Ternopil: TNEU [in Ukrainian].
- Hirniak, A.N. (2021). Psychological fundamentals of participants modular-developmental interaction process in the educational establishments: Thess for a doctors degree in Psychology: 19.00.07. Ivano-Frankivsk.
- Hirniak, A.N. (2020). *Psychology modular-developmental interaction process: monografiia*. Ternopol.
- Mamardashvili, M. K. & Pyatigorskiy, A. M. (2011). *Simvol i soznanie (Metafizicheskie rassuzhdeniya o soznanii, simvole i yazyike)* [Symbol and consciousness (Metaphysical reasoning about consciousness, symbol and language)]. Moscow: Progress-Traditsiya [in Russian].
- Metodologiya i psykholgiya gumanitarnogo piznannya: kol. monografiya. Do 25-richchya naukovoï shkoly profesora A.V. Furmana (2019). Ternopil: TNEU [in Ukrainian].
- Miasoid, P.A. (2021). *Kulturno-istorychna psykholhiya I tvorchist V.A. Romentsya. Psykholhiia i suspilstvo – Psychology and society*, 2, 16–77. DOI: <https://doi.org/10.35774/pis.2021.02.016>
- Miasoid, P.A. (2019). *Pryntsyp istoryzmu i myslennia u psykholhii* [The principle of historicism and thinking in psychology]. *Psykholhiia i suspilstvo – Psychology and society*, 3–4, 38–72. DOI: <https://doi.org/10.35774/pis.2019.03.038>.
- Miasoid, P.A. (2016). *Psykholohichne piznannia: istoriia, lohika, psykholhiia* [Psychological knowledge: history, logic, psychology]. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
- Romenets, V.A. & Kyrychuk, O.V. (Eds.). (2006). *Osnovy psykholohii* [Principles of psychology]. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
- Myasoid, P. A. & Furman, A.V. (Eds.). (2012). *Psykholhiia vchynku: Shliakhamy tvorchosti V.A. Romentsia* [Psychology act: the way of creativity, of Romenets V. A.]. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
- Romenets, V.A. (2000). *Vchynova orhanizatsiia kanonichnoi psykholohii* [rganization of canonical psychology]. *Psykholhiia i suspilstvo – Psychology and society*, 2, 25–56 [in Ukrainian].
- Romenets, V.A. (2007). *Istoriya psikhologii XIX – pochanku XX stolittia* [History of Psychology XIX – early XX century]. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
- Romenets, V.A. & Manokha, P.I. (2017). *Istoriia psykholohii XX stolittia* [History of psychology of the twentieth century]. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
- Romenets, V.A. (2013). *Predmet i pryncypy istoryko-psykholohichnogo doslidzhennya* [Subject and principles of historical and psychological research]. *Psykholhiya i suspilstvo – Psychology and society*, 2, 6–27 [in Ukrainian].
- Saveleva, M. Y. (2002). *Vvedenie v metateoriyu soznaniya* [Introduction to the metatheory of consciousness]. Kyiv: Vidavets PARA-PAN [in Russian].
- Furman, A.A. (2020). *Metodolohiia psykholohichnogo piznannia smyslozhytievoï sfery osobystosti* [Methodology of psychological knowledge of the sense of life sphere of personality]. *Psykholhiya i suspilstvo – Psychology and society*, 1, 5–34 [in Ukrainian].
- Furman, A.A. (2016). *Psykholohiia osobystosti: tsinnisno-oriantatsiyni vymir* [Personality psychology: value-orientation dimension]. Odesa: ONPU; Ternopil: TNEU [in Ukrainian]
- Furman, A.A. (2017). *Psykholohiia smylozhytievoï rozvytku osobystosti* [Psychology of the meaning-life personality development]. Ternopil: TNEU [in Ukrainian].
- Furman, A.A. (2019). *Psykholohichni zasady piznannya smyslozuttevoï sfery osobystosti* [Psychological foundations of cognition of the meaning-life of personality]: autorefekat...doctora psukhoi. nauk: 19.00.01. Odesa [in Ukrainian].
- Furman, A. V. (2006). *Vstup do teorii osvithoi diialnosti* [Introduction to the theory of educational activity]. Ternopil: Instytut ESO [in Ukrainian].
- Furman, A.V. (gol. red.) (2000-2021). *Psykholohiia I suspilstvo – Psychology and society*, 1–83 [in Ukrainian].
- Furman, A.V. & Humeniuk (Furman), O.I. (2006). *Psykholohiia Ia-kontseptsii* [Psychology of self-concept]. Lviv: Novyi svit–2000 [in Ukrainian].
- Furman, A.V. (2016). *Ideia i zmist profesiinoho metodologizatsii* [The idea and content of professional methodologization]. Ternopil: TNEU [in Ukrainian].
- Furman, A.V. (2018). *Metateoretychni kontsepty piznannia svidomosti* [Metatheoretical concepts of cognition of consciousness]. *Psykholohiia osobystosti – Psychology of personality*, 1 (9), 5–11 [in Ukrainian].
- Furman, A.V. (2019). *Metateoretychna rekonstrukciya predmetnogo polya kanonichnoi psykholohii* [Metatheoretical reconstruction of the subject field of canonical psychology]. *Psykholohiia osobystosti – Psychology of personality*, 1 (10), 5-21 DOI: <https://doi.org/10.15330/ps.10.1.5-21> [in Ukrainian].
- Furman, A.V. (sziens. konsylt.-red.) (2005–2021). *Vitakulturniy mlyn – Vitakulturniy mlyn. Moduli 1–22* [in Ukrainian].
- Furman, A. V. (1997). *Modulno-rozvyvalne navchannia: pryntsypy, umovy, zabezpechennia* [Modular and developmental learning: principles, conditions, support]. Kyiv: Pravda Yaroslavychiv [in Ukrainian].
- Furman, A. V. (1991). *Problemni sytuatsii v navchanni* [Problem situations in learning]. Kyiv: Rad. shkola [in Ukrainian].
- Furman, A. V. (2011). *Psykholokultura ukraïnskoi mentalnosti* [Psychoculture of the Ukrainian mentality]. Ternopil: Ekonomichna dumka [in Ukrainian].
- Furman, A.V. (1994). *Psykholoho-pedahohichna teoriia navchalnykh problemnykh sytuatsii* [Psychological-pedagogical theory of educational problem situations]. Kyiv [in Ukrainian].
- Furman, A.V. (2007). *Teoriia navchalnykh problemnykh sytuatsii: psykholoho-pedahohichni aspekt* [Theory of educational problem situations: psychological and pedagogical aspect]. Ternopil: Aston [in Ukrainian].
- Furman, A. V. (1997). *Fundamentalnyi sotsialno-psykholohichni eksperyment u shkolakh Ukrainy: alhorytm poshuku* [Fundamental socio-psychological experiment in schools of Ukraine: search algorithm]. *Osvita i upravlinnia – Education and management*. Vol. 1. Issue 3, 39–56 [in Ukrainian].
- Furman, A. V. & Shandruk, S. K. (2014). *Orhanizatsiino-diialnisni ihry u vyshchii shkoli* [Organizational and activity games in high school]. Ternopil: TNEU [in Ukrainian].

35. Furman, O. I. (2019). Vzaiemosprychynennia paradyhm, stratehii, klasiv i metodiv sotsialno-psykholohichnoho vplyvu [Interaction of paradigms, strategies, classes and methods of socio-psychological influence]. *Psykhohiia i suspilstvo – Psychology and society*, 2, 44–65 [in Ukrainian].

36. Furman (Humeniuk), O. I. (1998). Modulno-rozvyvalna systema: model psykholohichnoho zrostantia vchytelia i uchnia [Modular development system: a model of psychological growth of teacher and student]. *Osvita upravlinnia – Management education*. Vol. 2. Issue 2, 75–81 [in Ukrainian].

37. Furman (Humeniuk), O.I. (2008). Teoriia i metodolohiia innovatsiino-psykholohichnoho klimatu zahalnoosvitnoho zakladu [Theory and methodology of innovation-psychological climate of the general educational institution]. Yalta-Ternopil: Pidruchnyky i posibnyky [in Ukrainian].

38. Furman, O.I. (2015). Psychologichni parametry innovacijno-psykholohichnoho klimatu zagalnoosvitnoho navchalnoho zakladu [Psychological parameters of the innovation-psychological climate of a comprehensive educational institution]. Odesa [in Ukrainian].

39. Furman, O.I. (2003). Psykhohiia vplyvu [Psychology of influence]. Ternopil: Ekonomichna dumka [in Ukrainian].

40. Furman, O.I. (2018). Ia-kontseptsiiia yak predmet bahatoaspektynoho teoretyzuvannia. Psykhohiia i suspilstvo – Psychology and society, 1–2, 38–67 [in Ukrainian].

41. Hairulin, O. (2021). Psykhohiia i hrovoho modeliuvannia socialnoho zhyttia subyekta: monografiya. Ternopil, 2021, 404 [in Ukrainian].

42. Shandruk, S.K. (2020). Kontseptsiiia rozvytku profesiinykh tvorchykh zdibnostei maibutnykh psykholohiv [The concept of development of professional creative abilities of future psychologists]. *Psykhohiia i suspilstvo – Psychology and society*, 1, 35–55 [in Ukrainian].

43. Furman, A.V. (2016). Volodymyr Rovenets as the architect of the methodology of humanitarian cognition. *Psykhohiia i suspilstvo – Psychology and society*, 2, 10–24 [in Ukrainian].

44. Furman, O.I. (2015). The innovative psychological climate: its scope, structure and parameters. *Problems of Psychology in the 21 st. Century*, Vol. 9, 1, 14–19 [in English]

45. Furman, O. (2015). Social-psychological impact as a parametr of innovative-psychological climate. *International journal of economics and society*, Vol. 1, Issue 2, 143–148 [in English].

АНОТАЦІЯ

ФУРМАН Анатолій Васильович.

Сучасні тенденції розвитку сфери психології в оптиці вітакультурної методології.

Зміст програмного дослідження становить новітній матеріал, що напрацьований в останні роки та виголошений 10 червня 2021 року на початку роботи П'ятнадцятого зібрання авторської наукової школи. Його значеннєво-сміслово мозаїка рефлексивно організована навколо двох взаємозалежних світоглядних концентрів. Перший різнобічно аргументує націєтворче зорієнтування колективної мислєдїяльності і вітакультурних здобутків представників названої школи упродовж майже трьох десятиліть її сучасної історії. Сутнісно мовиться про збалансоване задїяння

вишуканої рідної мови (досконаlih текстів) і живого мовлення (продуктивного спілкування), символічних засобів і графічних зображень, що в локалізованих оазах штучної актуалізації вищих ментальних і духовних цінностей утвєрджують справжній український спадок – осереддя живильного, ковітального і водночас відповідального, національного духу. Другий світоглядний концентр стосується докорінно обширнішого, змістовнішого й онтологічно більш адекватного та ковітально вичерпнішого розуміння психології як усюдисущої сфери усвідомленої людської життєдїяльності. На тлі того, що психологія сьгодні у цивілізованому масштабі розвивається екстенсивно, тобто в рамках суто наукового підходу, безупинно примножуючи свої упредметнення у загальному контексті природних явищ і відповідних методів уреальнення різних типів наукової раціональності, пропонується кардинально змінити методологічний інструментарій її розуміннєвого опрацювання, а саме зінакшити систему координат та набір доцільних лінз-засобів до смислосенсового осягнення, інтерпретації і творення цієї плінної нематеріальної дїяльності. У цьому аналітичному розрізі виокремлено й відрефлексовано одну глобальну і чотири похідних тенденції у взаємопрониклому розвитку сучасної психології в Україні та світі. Квінтесенція глобальної тенденції – це її інтенсивний, евристичний шлях поступу в безкраї сферні горизонти актуальної людської буттєвості в екзистенційному пліні психодуховного практикування осіб, груп, соціумів як онтично вкоріненої, вселенської, самобутньої сфери мислєдїяльності та її розвій як особливого світобачення, ковітального досвіду повсякдення і навіть способу життя. Ідея такого альтернативного розвитку належить Г.П. Щєдровицькому (1980), тоді як її реалізація здійснена нами в останнє десятиліття у двох засадничих аспектах: а) в рамках застосування новітньої методологічної оптики – циклічно-вчинкового підходу до розуміння психології як сфери взаємопрониклих сфер свідомості і дїяльності, мислення і вчинення та б) у форматі розробки, апробації і впровадження у простір сучасного ЗВО авторської програми із дисципліни “Психологія як сфера мислєдїяльності”, призначеної для фахового вишколу здобувачів третього (доктор філософії) рівня підготовки зі спеціальності 053 Психологія. У результаті вперше аргументовані та детально охарактеризовані ситуаційна, мотиваційна, вчинково-дїяльна і післядїяльна стратегіи довершеного мислєвчинення, що узаasadнюють методологічну організацію сфери психології. Воднораз висвітлені такі важливі тенденції у розвитковому перебігу психології як людинознавчої науки: 1) істотне розширення її предметного поля за горизонтально і вертикально нових узмістовлень, зокрема й повновагоме постання теоретичної психології; 2) перехід дослідницьких стратегій і процедур від класичного і некласичного ідеалів-типів наукової раціональності до постнекласичної; 3) збагачення й дисциплінарне утвєрдження канонічної психології і психософії академіка Володимира Роменця; 4) розробка метаметодологічних засобів та інструментів задля розуміння-пізнання творення метафізичних за онтологічною визначеністю образів-субстанцій-сутностей (мислення, свободи, творчості, віри, любові, духовності й т. ін.), щонайперше створення максимально досконалої методологічної оптики смислосенсового осягнення метатеоретичної мозаїки життя свідомості.

Ключові слова: українськість, наукова школа, професійне методологування, циклічно-вчинковий підхід, гуманітарне пізнання, сфера психології, методологічна оптика мислення, ковітальність, вітакультурна методологія, дослідницькі стратегії мислення, предметне поле психології, теоретична психологія, категорійна матриця, типи/ідеали наукової раціональності, метатеоретизування, канонічна психологія, психософія, теоретична рефлексія, психологічна культура, метаметодологія, метафізичний образ, метатеорія свідомості, В.А. Роменець, Г.П. Щедровицький.

ANNOTATION

Anatoliy V. FURMAN.

Modern trends of the psychology sphere development in the optics of vitacultural methodology.

The content of the program research is the latest material developed in recent years and announced on June 10, 2021 at the beginning of the Fifteenth meeting of the author's scientific school. Its meaningfully-semantic mosaic is reflexively organized around *two interdependent worldview concentrers*. The first comprehensively argues the nation-building orientation of collective thought-activity and vitacultural achievements of the representatives of this school during almost three decades of its modern history. Essentially, it is talked that a balanced usage of refined native language (perfect texts) and live speech (productive communication), symbolic means and graphic images, which in localized oases of artificial actualization of higher mental and spiritual values affirm the true Ukrainian heritage - the center of nourishing, covital and at the same time responsible national spirit. The second worldview concentrer concerns radically to a broader, more meaningful and ontologically more adequate and covitally comprehensive *understanding of psychology as a ubiquitous sphere of conscious human life activity*. Against the background of the fact that psychology today is developing extensively on a civilized scale, ie within a purely scientific approach, continuously multiplying its own subjects in the general context of natural phenomena and appropriate methods of implementing various types of scientific rationality, it is proposed to radically change *the methodological toolkit of its comprehensible elaboration*, namely to make different a system of coordinates and a set of expedient lenses-means to the semantic comprehension, interpretation and creation of this flowing intangible reality. In this analytical context, *one global and four derived trends* in the interpenetrating development of modern psychology in Ukraine and the world are singled out and reflected. The quintessence of the global tendency is its intensive, heuristic way of progress into the boundless spherical horizons of actual human existence in the existential current of psycho-spiritual practice of persons, groups, societies as ontically rooted,

universal, original sphere of thought-activity and its development as a special worldview, covital experience of everyday life and even lifestyle. The idea of such an alternative development belongs to G.P. Shchedrovitsky (1980), while its implementation has been carried out by us in the last decade in two basic aspects: a) within the application of the latest methodological optics – *cyclical-deed approach* to understanding psychology as a sphere of interpenetrating spheres of consciousness and activity, thinking and doing and b) in format of development, testing and implementation into the space of modern HEI (higher education institution) the author's program in the discipline "Psychology as a sphere of thought-activity", designed for professional training of applicants of the third (Doctor of Philosophy) level of training in the specialty 053 Psychology. As a result, for the first time *situational, motivational, deed-action and post-action strategems of perfect thought-activity* which substantiate the methodological organization of the psychology sphere are argued and described in detail. At the same time, the following important tendencies in the developmental course of psychology as anthropological science are highlighted: 1) a significant *expansion of its subject field* horizontally and vertically of new settings, including the full-fledged emergence of theoretical psychology; 2) the transition of research strategies and procedures from classical and non-classical ideals-types of scientific rationality to *post-non-classical*; 3) enrichment and disciplinary affirmation of canonical psychology and psychosophy of academician Volodymyr Romenets; 4) development of *metamethodological means and tools* for understanding-cognition-creation of metaphysical by ontological definition of images-substances-essences (thinking, freedom, creativity, faith, love, spirituality, etc.), firstly, creation of the most perfect methodological optics of meaningful comprehension of metatheoretical mosaic of life consciousness.

Key words: *Ukrainianness, scientific school, professional methodologization, cyclical-deed approach, humanitarian cognition, sphere of psychology, methodological optics of thought-activity, covitality, vitacultural methodology, research strategems of thought-activity, subject field of psychology, theoretical psychology, categorical matrix, types / ideals of scientific rationality, metatheoretization, canonical psychology, psychosophy, theoretical reflection, psychological culture, metamethodology, metaphysical image, metatheory of consciousness, V.A. Romenets, G.P. Shchedrovitsky.*

Рецензенти:

д. філол. н., проф. Юрій КУЗНЕЦОВ,
д. психол. н., проф. Ігор ПАСІЧНИК.

Надійшла до редакції 25.08.2021.

Підписана до друку 04.09.2021.

Бібліографічний опис для цитування:

Фурман А.В. Сучасні тенденції розвитку сфери психології в оптиці вітакультурної методології. *Психологія і суспільство*. 2021. №2. С. 6–15. DOI: <https://doi.org/10.35774/pis2021.02.006>